

Förslag till kommunal strategi för meningsfull aktivering

Folkbildningen som bärande struktur i det kommunala aktivitetskravet

Arete – folkbildningens och pedagogikens tankesmedja
April 2026

1. Inledning

Arete – folkbildningens och pedagogikens tankesmedja – lämnar härmed sitt förslag till hur kommunerna bör utforma aktivitetskravet i försörjningsstödet på ett sätt som är effektivt, värdigt och långsiktigt hållbart.

Den 1 juli 2026 träder ett lagstadgat aktivitetskrav i kraft för personer som mottar försörjningsstöd. Från och med tre månaders stöd ska den enskilde delta i obligatoriska aktiviteter som sammantaget motsvarar heltidsaktivering. Kommunerna ges ett betydande ansvar och handlingsutrymme när det gäller att bestämma vilka aktiviteter som ska erbjudas.

Det handlingsutrymme är avgörande. Aktivitetskravet kan antingen bli ett administrationstungt kontrollsystem som producerar uppgivenhet, eller en reell möjlighet att rusta människor med den bildning, de förmågor och den värdighet som krävs för att faktiskt ta sig vidare. Valet av aktivitetssinnehåll är ett politiskt och pedagogiskt vägval.

Folkbildningen har i över hundra år visat att frivillig, meningsfull bildning i gemenskap är mer verkningsfull än tvång och kontroll. Det är den erfarenheten kommunerna nu behöver ta tillvara.

2. Bakgrund och utmaningar

Aktivitetskravet innebär att kommunerna ska erbjuda obligatoriska aktiviteter – exempelvis arbetsförlagda aktiviteter – för de som får försörjningsstöd, med utgångspunkten att aktiviteterna sammantaget ska motsvara heltidsaktivering. Det är ett ambitiöst krav, men det rymmer en tre spänningsfält som kommunerna måste hantera.

En strukturell spänning. Försörjningsstöd är inte ett resultat av bristande vilja. Det är i stor utsträckning ett resultat av en arbetsmarknad som inte förmår absorbera alla. I ett ekonomiskt system där inflationstrycket begränsar full sysselsättning skapas ett permanent strukturellt utanförskap. Aktivitetskravet kan inte i sig lösa det problemet – men det kan antingen förstärka skammen av utanförskapet eller erbjuda vägar ur det.

En pedagogisk spänning. Aktiviteter som upplevs meningslösa eller förödmjukande producerar inte motivation och arbetsförmåga – de producerar resignation. Kommunerna behöver aktiviteter som faktiskt stärker den enskildes förmåga, självtillit och handlingskapacitet.

En kapacitetsspänning. Kommunerna förväntas bygga upp ett heltidsaktiveringssystem på kort tid, med befintliga resurser, utan att den kommunala socialtjänsten kollapsar under administrativ börda.

Folkbildningen erbjuder ett svar på alla tre spänningarna.

3. Folkbildningens roll i aktivitetsskravet

Folkbildningen – folkhögskolor och studieförbund – är den samhällsstruktur som har störst erfarenhet av att möta vuxna i utsatta livssituationer med bildning, tillit och utan prestationstvång. Den möter hela människan, inte bara hennes avstånd till arbetsmarknaden.

Att integrera folkbildningen i kommunens aktivitetserbjudande innebär:

- att aktiviteterna ges ett reellt innehåll – bildning, språk, digital kompetens, samhällsorientering, praktiska färdigheter – inte enbart närvaro och dokumentation,
- att den enskilde möts av pedagogisk kompetens och inte enbart handläggarkompetens,
- att kommunen kan utnyttja redan statligt finansierad kapacitet i stället för att bygga upp parallella system,
- att aktiviteterna bidrar till faktisk förmågeuppbyggnad, inte bara regelefterlevnad.

Ungdomskriminalitet och långvarigt bidragsberoende är inte enbart arbetsmarknadsproblem – de är bildningsproblem, sprungna ur brist på språk, delaktighet och värdighet. Folkbildningen kan ge det som aktivitetsskravet riskerar att missa om det reduceras till kontroll: mening och riktning.

4. Målbild: En aktiverande och bildande kommun

Målet är att kommunen utformar aktivitetsskravet som ett reellt bildnings- och stödprogram – inte ett kontroll- och sanktionssystem. En aktiverande och bildande kommun kännetecknas av:

1. aktiviteter med faktiskt bildningsinnehåll som stärker den enskildes förmågor,
2. nära samverkan med folkhögskolor och studieförbund som utförare av aktiviteter,
3. en individualiserad aktiveringsplan som utgår från den enskildes behov, inte från ett standardiserat aktivitetsutbud,
4. uppföljning som mäter progression och förmågeuppbyggnad, inte enbart närvaro,
5. ett system som är värdigt nog att producera motivation snarare än motstånd.

5. Grundprinciper

1. **Aktivering som bildning – inte som bestraffning.** Aktivitetsskravet ska stärka den enskilde, inte kontrollera. Aktiviteter utformas utifrån vad som faktiskt fungerar.
2. **Folkbildningen som likvärdig partner – inte underleverantör.** Studieförbund och folkhögskolor är strukturella utförare med lång institutionell erfarenhet av målgruppen.
3. **Individen som subjekt – inte objekt.** Insatserna utformas i dialog med, alternativt av den enskilde, inte enbart utifrån myndighetens kategorier.
4. **Armslängds avstånd – folkbildningens pedagogiska integritet.** Kommunen beställer bildningsinsatser men styr inte deras pedagogiska innehåll i detalj.

5. **Behovsstyrning – inte standardisering.** Resurser och insatser anpassas efter individens faktiska behov: språkutveckling, digital kompetens, arbetslivsorientering, psykosocial stabilisering.
6. **Helhetsaktivering – inte symbolaktivering.** Kommunen ansvarar för att heltidsaktiveringsuppdraget fylls med meningsfullt innehåll under hela den tid det gäller.

6. Strategins huvudkomponenter – fritt och frivilligt

Folkbildningens grundpelare är fri och frivillig bildning och samtliga steg nedan förväntas utgå från den arbetssökandes ambitioner, vilja och förutsättningar. Tvångsarbete för människor i ofrivillig arbetslöshet löser inga problem!

1. **Folkbildning som primär aktivitetsform.** Kommunen tecknar avtal med lokala studieförbund och folkhögskolor om strukturerade bildningsprogram som räknas som aktiviteter inom aktivitetskravet. Programmen omfattar: svenska och svenska som andraspråk, samhällsorientering, digital grundkompetens, studie- och yrkesvägledning samt praktisk arbetslivsorientering.
2. **Individualiserade aktiveringsplaner med bildningsspår.** Varje person inom aktivitetskravet erbjuds en plan som kombinerar arbetsförberedande aktiviteter med bildningsinsatser anpassade efter deras faktiska förutsättningar – inte enbart standardiserade åtgärder.
3. **Lokala aktiveringsnav.** Befintliga folkbildningsinstitutioner – folkhögskolor, studieförbundsverksamheter, bibliotek – samordnas till lokala aktiveringsnav där kommunens aktivitetskrav kan fullgöras i en pedagogisk miljö med kompetent personal.
4. **Mentorskap och kamratstöd.** Programmen kompletteras med mentorinsatser där personer som tagit sig vidare bistår de som nu befinner sig i systemet. Erfarenhetsbaserat stöd är mer verksamt än handläggning.
5. **Uppföljning med bildningsindikatorer.** Kommunen rapporterar inte enbart närvaro och övergångar till arbete eller studier, utan också förmågeuppbyggnad, språkprogression, digital kompetens och självskattad handlingskapacitet.
6. **Kvalitetssäkring genom kollegialitet.** Kommunens aktivitetsprogram granskas regelbundet av folkbildningsaktörer med metodkompetens – inte enbart av socialtjänstens administration.

7. Genomförande och styrning

Strategin genomförs i tre faser:

Fas 1 – Förberedelse och avtal (april–juni 2026): Kommunen inventerar befintlig folkbildningskapacitet, identifierar målgruppens sammansättning och behov, och tecknar avsiktsförklaringar med studieförbund och eventuellt folkhögskola om aktivitetsleverans från 1 juli.

Fas 2 – Genomförande och justering (juli–december 2026): Aktivitetsprogrammen körs igång. Kommunen och folkbildningsaktörerna utvärderar löpande och justerar innehåll och form utifrån vad som fungerar. SKR:s stödfunktion och Socialstyrelsens vägledning används aktivt.

Fas 3 – Ordinarie struktur (2027 och framåt): Folkbildningen är en permanent och strukturell del av kommunens aktivitetserbjudande. Avtalen är fleråriga. Uppföljningen inkluderar bildningsindikatorer. Erfarenheterna sprids via SKR:s nätverk till andra kommuner.

Ansvarig förvaltning är socialtjänsten i nära samverkan med kultur- och fritidsförvaltningen samt barn- och utbildningsförvaltningen. En operativ styrgrupp med representation från folkbildningsaktörerna har löpande mandat.

8. Ekonomiska konsekvenser

Överenskommelsen mellan regeringen och SKR om implementeringsstöd omfattar fem miljoner kronor under 2026. Det är ett begränsat belopp i förhållande till uppgiftens omfång. Kommunerna behöver därför använda resurserna klokt – och det innebär att bygga på befintlig statligt finansierad kapacitet snarare än att bygga upp parallella kommunala strukturer från grunden.

Folkbildningens aktiviteter är delfinansierade av statliga och regionala bidrag. Kommunens kostnad är tilläggsfinansiering för skräddarsydda insatser – inte kostnaden för hela utbildningsapparaten.

Investeringen i bildningsbaserad aktivering skapar kommunal nytta genom:

- kortare tid i försörjningsstöd när insatserna faktiskt stärker den enskildes förmåga,
- minskad belastning på socialtjänsten när fler ärenden leder till reell progression,
- stärkt social sammanhållning och lokal tillit,
- lägre kostnader för psykiatri och kriminalitetsprevention på sikt.

9. Förväntade samhällseffekter

1. **Reell förmågeuppbyggnad.** Aktiviteter med bildningsinnehåll stärker faktiskt den enskildes kapacitet – till skillnad från närvaro utan mening.
2. **Minskat motstånd och ökad motivation.** Aktiviteter som upplevs värdiga och meningsfulla ökar vilja och förmåga att delta. Kontrollinsatser utan substans producerar motstånd.
3. **Snabbare väg till självförsörjning.** Bildning, språk och digital kompetens är mer verksamma trampsteg mot arbetsmarknaden än passiv aktivering.
4. **Stärkt psykisk hälsa.** Gemenskap, lärande och progression motverkar den isolering och uppgivenhet som ofta följer med långvarigt bidragsberoende.
5. **Minskad stigmatisering.** Aktiviteter som sker i folkbildningsmiljöer – bland andra vuxna som studerar – normaliserar situationen och minskar skammen.
6. **Stärkt demokratisk delaktighet.** Bildning ger inte bara arbetsmarknadsförmåga – den ger röst, sammanhang och förmåga att delta i samhällslivet.

10. Förslag till beslut

Att kommunfullmäktige fastställer en strategi för bildningsbaserad aktivering inom ramen för aktivitetsskravet i försörjningsstödet.

1. Att kommunen tecknar långsiktiga avtal med lokala studieförbund och folkhögskolor om leverans av aktiviteter inom aktivitetskravet.
2. Att individualiserade aktiveringsplaner med bildningsspår introduceras som standard för samtliga personer inom aktivitetskravet.
3. Att lokala aktiveringsnav etableras i samverkan med folkbildningens befintliga infrastruktur.
4. Att uppföljningssystemet för aktivitetskravet kompletteras med bildningsindikatorer utöver närvaro och sysselsättningsövergångar.
5. Att en tvärförvaltningsgrupp med representanter från socialtjänst, kultur och utbildning samt folkbildningsaktörer ges operativt ansvar för genomförandet.
6. Att kommunen aktivt delar sina erfarenheter via SKR:s nätverk för att bidra till nationell kunskapsuppbyggnad om vad som faktiskt fungerar.

Förslaget är utformat av Arete – folkbildningens och pedagogikens tankesmedja – i linje med Aretes idéprogram om folkbildning som samhällsbärande struktur, och anpassat till kommunernas skyldigheter och handlingsutrymme inom aktivitetskravet i försörjningsstödet (prop. 2025/26:207), med ikraftträdande 1 juli 2026.